

Barbár ínyencségek (Barbarzyńskie kulinaria)

Néhányan sétálni indultunk Kantonban, vagy ahogy a kínaiak mondják, Guangzhouban. A modern városközpont teljesen érdektelen, a lakásokat és irodákat rejtő beton tömbházak szürkesége elborzasztja a turistát. Az épületek stílusukban elrugaszkodtak már a kommunista éra gyakorlatától, de a világos színek és az európai építészetben terjedő derűs formák hiánya miatt még egy rövid városi sétát is túl hosszúnak érzünk. Mintha a Mao-korszak szürke egyenruháit most a szürke épületek monotóniája váltaná fel. Izgalmas helyi hangulatokat egész máshol kell keresnünk. Nem is messze a zajos Qinqinglu utcától, a Quingping piacon. Véletlenül tévedtünk erre az európai és amerikai turistákat sokkoló helyre.

Persze mindenki olvasta vagy halotta már valahol, hogy egy kínai bármilyen repülő vagy négy lábú dolgot meg tud enni a repülőgép és az asztal kivételével. De más egzotikus történeteket hallgatni, és más a valóságban megtapasztalni az ilyesmit. A Quingping piacon érdeklődésre tarthatnak számot a különböző, kígyóból, lajhárból, bagolyból, sőt majomból készült ételek. Egy európai szemében ezek a lények etikai szempontból semlegesek, vagyis legfeljebb viszolyogást váltanak ki, de a haláluk mégsem mélységesen megrendítő. A kutyákkal és a macskákkal más a helyzet. Amikor megálltunk az egyik húsos stand előtt, elakadt a szavunk, a keleti konyhával kapcsolatos idétlen vicceket egyszerre valahogy oda nem illőnek éreztük. A kampókon kutyák lógtak, pontosabban az, ami megmarad belőlük, ha megnyúzzák őket. A rokon kultúrájú Koreához hasonlóan Kínában is kegyetlen módon bánnak el a gasztronómiai célokra szánt kutyákkal. Az állatot a lábánál fogva felakasztják, és addig ütlegelik egy vastag husáanggal, amíg el nem veszi az

eszméletét, aztán fejbe vágják, hogy kiszenvedjen. Állítólag ettől a hús sokkal omlósabb és ízletesebb lesz.

A mesésen sokszínű Quingping piac megtekintése az európaiakból heves ellenérzést vált ki. A kutyahús fogyasztása a nyugati ember szemében vészesen közel áll a kannibalizmushoz. Útitársaim reakciójában nem volt tehát semmi meglepő; a kínaiak és a rokon konyhájú koreaiak egyszerűen barbárok. Nem lehet normális, emberi kapcsolatot kialakítani olyanokkal, akik megsértik a tabukat. Egészen nyíltan ki is mondta ezt a Koreában és Japánban megrendezett foci vb előtt Joseph Blatter, a FIFA elnöke. Blatter nyilván a nemzetközi futbalszövetségnek címzett több tízezer, az ázsiai barbárság ellen tiltakozó levél hatására fordult a koreai hatóságokhoz. Levelében azt követelte, hagyjanak fel az ember legjobb barátjának kegyetlen kízásával. A koreaiak válasza nagyon határozott volt: a kutya hagyományosan a TI barátotok, nem pedig a MIENK.

Egy ilyen kijelentéssel szemben nincs értelme a felhívásoknak, de a koreai külügyminisztérium a kulináris-kulturális téren kirobbant konfliktus enyhítésére tájékoztató kampányt készít elő a kutyaevés szokásával kapcsolatban. A kampány elősegítené a más civilizációkhoz tartozók számára visszataszító szokások megértését. Kínában jöttem rá, hogy e téren nincs esély toleranciára és megértésre. Barátaim, akik látták az eladásra szánt kutyahúst, minden bizonnyal sohasem fognak megértéssel tekinteni az efféle ínycségekre. Mert a szokásokban megmutatkozó eltérés etikai természetű, s az ilyesmit a mégoly nemes felhívások ellenére sem lehet csak úgy megváltoztatni.

Az etikai és kulturális eltérések kezelését a kínai menedzsereknek és üzletvezetőknek rendezett tanfolyamokon külön tanítják. A devizával fizető nyugatiak kiszolgálásának zavartalannak kell lennie, ami azt jelenti, hogy az amerikaiakkal, franciákkal, németekkel vagy lengyelekkel való

kapcsolatokban nem szabad észrevehetőnek lennie a házigazdák eltérő kulináris ízlésének. Nem a hagyományos specialitásokról való lemondásról van itt szó, hanem a külföldiek kérdéseire való reagálásról.

Lin, akivel többször is dolgoztam Dél-Kínában, pontosan átlátta ezt az összetett problémakört. A nyugatiakkal való kapcsolattartásban, a központ irányelveivel összhangban, az egyszerűen megjegyezhető Laura nevet használta. Kiválóan beszélt angolul és franciául, sokat tudott Európáról, remekül adta elő a kínai menedzserek által kitalált vicceket a világ – egyelőre – gazdagabb részéről érkezetteknek. Laura-Linnel együtt jártuk be a mesés formájú karsztalakzatokat Kujlinban, megcsodáltuk a kormoránok éjszakai halászatát, elhajóztunk a mesés Li folyón Jangcsouig, ahol a fehér ember hagyományosan több száz dollárt is elkölt kínai népművészeti szuvenírokra. Éppen Jangcsouban történt, hogy Laura-Lin esténként eltűnt néhány órára. Persze senkinek sem tűnt föl a távolléte, hiszen az éjfélig tartó vásárlás és alkudozás mindenkit lekötött. Amikor harmadszor jártam Jangcsouban, véletlenül összefutottam Laura-Linnel, egy a turisták útvonalaitól távoli helyi vendéglőben. Egyedül ült a gyér lámpafényben, és evett. Mindkettőnket meglepett a találkozás. Nehéz volt úgy tenni, mintha nem látnánk egymást, ezért odaültem hozzá. Laura-Lin nagyon gyorsan megfogta félig teli tányérját, és hátravitte, majd visszatért. Mindketten kényelmetlenül éreztük magunkat. Éreztem, hogy Laura-Lin szeretne volna elkerülni ezt a találkozást. A dolog teljesen abszurdnak tűnt: a lány otthon volt, kedvenc ételét fogyasztotta a saját hazájában, ám mivel az oktatóközpontban arra figyelmeztették az idegenforgalomban dolgozókat, hogy kerüljék a veszélyes vitákat a fehér turistákkal a kínai konyha nem szokványos specialitásaival kapcsolatban, attól tartott, hogy én barbárnak tartom őt. Mert amikor figyelmesen körülnéztem a kifőzdében, és szemügyre vettem a kínálatot, rájöttem, ez a kutyahús kedvelők lokálja.

Semmit sem kérdeztem, de a hallgatás néha többet elárul, mint a beszéd. Laura-Lin tudta, hogy tudom. Ezt nem lehetett meg nem törtéنتté tenni.

A véletlen vendéglői találkozást követően valahogy rosszabbul tudtunk együtt dolgozni. Látszólag apróságokról volt szó, amelyeknek semmi közük az étkezési szokásaink közti szakadékhoz, lehet, hogy a körülmények szerencsétlen összejátszása okozta... Valamivel később rájöttünk, abba kell hagyni a közös munkát. Nem tagadom egyébként, hogy mindig egy kicsit kényelmetlenül éreztem magam, amikor olyasvalakivel kellett beszélgetnem, aki nagyon szereti a kutyahúst.

Az iszlámábádi lengyel követségen lengyel filmszemlét rendeztek. Persze a pakisztáni muszlimok számára az egzotikus Lengyelország kultúrája izgalmasnak tűnt, ezért nem volt nehéz meggyőzőnöm barátaimat, hogy kísérjenek el a vetítésekre. A válogatás elég gyengének bizonyult, de az egyik film minden bizonnyal emlékezetes marad a helyi publikum számára. Az 1946–47-es harcok tendenciózus bemutatását nem igazán tudták a pakisztániak követni, de az egyik jelenet, amelyre az európai nézők ügyet sem vetettek, mély nyomot hagyott bennük. A filmvászonon falusi faházat lehetett látni, benne hét-nyolc partizán ült körül egy asztalt, mind cigarettáztak és beszélgettek. Egyszer csak kinyílt az ajtó, és valaki egy tál gőzölgő ételt hozott be. Malacsült volt. A teremben hitetlenkedő morajlás hallatszott. Amikor a filmbéli partizánok felszeletelték a malacpecsenyét és jóízűen nekiláttak, a morajlás felerősödött. A mellettem ülők rám néztek, aztán a vászonra, aztán megint rám. Úgy éreztem magam, mint egy idegen civilizáció képviselője, mint Laura-Lin, mikor rajtakaptam a kutyahússal. Természetesen az iszlám követői számára a disznó a lehető legtisztátalanabb állat. A disznó fogyasztása már-már kannibalizmus.

A vetítés után nem a negyvenes évek bonyolult lengyelországi politikai viszonyairól beszélgettünk, hanem ételekről. A kérdések egyetlen dologra irányultak. Lehetséges, hogy tényleg malachúst láttunk? Hogy azok a partizánok tényleg disznóhúst ettek? Hogy-hogy disznóhúst? Olyan vaddisznót, amivel tele vannak az erdők? Hogyhogy tenyésztitek a disznókat? A ti országokban disznóhizlaldák működnek? Te is megeszed a disznó húsát? És hogy néz ki egy ilyen házi disznó? Néhány órára hazám étkezési szokásainak megtestesítőjét látták bennem, vagyis egy tisztátalan disznózáblót. A beszélgetés alapvetően tréfás hangnemben folyt, mégis éreztem, hogy muszlim barátaim szemében rám vetül a barbarizmus árnyéka.

Balbhadra Tivari professzor két évet töltött Lengyelországban, a krakkói Jagelló Egyetem Orientalisztikai Intézetében tartott előadásokat. A professzor a brahmanok kasztjába tartozik, és egyáltalán nem eszik húst. Ennek következtében a társasági összejövetelek alkalmával el kellett magyaráznia a lengyeleknek e vallási diéta mibenlétét. Elég gyakran hangzottak el a szent tehenekre vonatkozó elhagyhatatlan kérdések, hiszen a szent tehenekről beszélgetőtársai általában hallottak már. Kezdetben a professzor mulatott ezeken a kérdéseken, de később ráébredt, hogy a kérdésekbe a kíváncsiság mellé mintha lenézés is vegyülne, mintha a vegetarianizmust fura babonának tartanák. Mert miért is ne lehetne marhahúst enni? Nevetséges, sőt egyenesen abszurd dolog egy állatot szentnek tartani. Hasonló megállapításra jutott a FAO szakértői csoportja is, amelyik kijelentette, hogy az elégtelen fehérjebevitel ellensúlyozására Indiában a legjobb megoldás a rendszeres marhahús fogyasztás lehetne. A vallási babona felszámolása bizonyos mértékig megoldaná a szubkontinens egészségügyi és élelmezési problémáit. Csakhogy van egy bökkenő, az európaiak legjobb barátja a kutya, az indiaiaké pedig a tehén. Egyenesen az

istenség ajándéka. A szanszkrit *pancsagavja* szó a tehén öt adományát fejezi ki, ezek közül a tej, a joghurt vagy a vaj jelenti az indiai parasztek számára a fő táplálékot. A szentség itt a földi léthez kötve jelenik meg, az istenség az ember számára barátságos állatot teremtett. Tivari professzor szemében egy indiai tehén elpusztítása barbár cselekedet. Mikor vallási zavargások robbannak ki a hinduk és a muszlimok között, nemritkán a tehenek az első áldozatok, és a muszlimok a hindu templomok bejáratához hajítják a tetemeiket. Ezzel fejezik ki a hinduizmussal szembeni megvetésüket. De ha Indiában egy tehén elpusztítása barbár tettetnek számít, akkor mit gondolhatnak az indiaiak a rendszeresen marhahúst fogyasztó európaiakról? A professzor erre a kérdésre nem válaszolt, vélhetően nem akarta megbántani lengyel vendéglátóit. Még tréfából sem.

Globalizálódó világunkban bárkiről kiderülhet, hogy étkezési szokásait valaki más barbárnak tartja. Az egyetlen megoldást a szigorú vegetarizmus jelentené. De ebben az esetben is heves tiltakozásra számíthatunk India egyik ősi vallása, a dzsainizmus hívei részéről. Az ő szemükben a növények fogyasztása is az élet egyik formájának elpusztítását jelenti. A vallás követői közül néhányan a probléma radikális megoldását választották: hogy ne okozzák semmilyen élőlény halálát, saját magukat ítélték éhhalálra. Felfogásuk szerint paradox módon az éhezéssel véghezvitt öngyilkosság jelenti a legmagasabb fokú áldozatot az élet védelmében.

Még ha bizonyos csodálattal is tekintünk az elveiket ily következetességgel megvalósítókra, attól tartok, hogy a dzsainizmus kevesek szemében jelentene elfogadható megoldást a barbár étkezési szokások elleni harcban.